

omnimode, et indivisibiliter unum sive formam, sive aliquas partes duriores saltem pro aliquo tempore, fluvius autem nullo tempore idem est permanenter, et indivisibiliter, sed sola successione est unus.

Ad secundam replicam supra positam respondetur, quod unitas numerica sumitur ex materia signata, et subordinata ad quantitatem, et reliquas dispositiones, ex quibus pendet unitas, vel divisio, ut questione sequenti dicemus. Unde sic materia debet esse una sicut unitas ipsa numerica, quam præbet una est, si enim est una continuatione, sufficit quod materia signata tanquam principium unitatis ejus non sit identice una etiam materialiter, sed sufficit quod continuatione sit una, et secundum partes formales, seu secundum sigillationem continuationis, non indivisibilis unitatis. Secus est, si unitas numerica sit omnino indivisibilis, et identice sicut in celo, tunc enim requiritur etiam similis identitas in materia, quæ est principium illius numerice unitatis.

Ad tertium respondetur, in illis animalibus advenire novam formam, sicut et novam partem materiae, sed utrumque continuatione fieri unum, et subordinatione ad idem totum, quod componunt, ratione cujus partes materiae dicuntur manere eadem formaliter, etiam si non habeant formam indivisibiliter eandem. Quod si etiam detur forma substantialis indivisibiliter, eadem major aliqua unitas dabitur, sed tamen hoc non requiritur, sed poterit salvari unitas numerica simpliciter unitate continuationis, et subordinationis prædictæ componentis semper unum super unum totum permanens per conversionem unius in aliud non per solam successionem. Itaque unitas numerica non eodem gradu invenitur in

omnibus, sed est major, vel minor, secundum quod magis accedit ad indivisibilitatem, vel immutabilitatem partium, aut recedit.

QUÆSTIO IX.

DE SUBJECTO ACCIDENTIUM ET PRINCIPIO INDIVIDUATIONIS.

ARTICULUS I.

Utrum accidentia materialia subjacentur in toto composito, vel in sola materia?

Duplex subjectum solet communiter distingui, scilicet *denominatio- nis* et *inhesionis*. Subjectum denominationis est illud, quod denominatur a forma, id est, suscipit prædicationem ejus. Subjectum inhesionis est illud cui uniter forma, id est, suscipit actualitatem, et esse ejus. In subjecto denominationis includitur omne illud, de quo verificatur prædicatio formæ, sive sit subjectum principale, sive minus principale, sive extrinsecæ denominationis, sive intrinsecæ; nam non solum dicitur lapis albus qui est subjectum principale, sed etiam quantitas dicitur alba, quæ est subjectum minus principale, et paries denominatur visus extrinsecæ, homo autem videns intrinsecæ. In subjecto inhesionis comprehenditur subjectum *quod*, id est, ipsum subsistens, seu suppositum, quod se habet ut agens, vel recipiens tanquam subjectum ultimum et subjectum *quo*, id est, quod est ratio, seu medium recipiendi.

De subjecto denominationis nulla est difficultas apud auctores, quod accidens denominare possit ipsum suppositum, sicut cum dicitur homo albus, nec nos dubitamus posse

partem denominari etiam ab accidentibus, ut cum dicuntur capilli crispi, oculi cærulei, superficies alba, etc. licet in verificanda denominatione totius, et partis observanda sit regula S. Thomæ in part. quæst. xvi, articulo viii, quod quando aliquo forma indifferenter potest denominare totum et partem, si solum sit in parte, non denominat totum absolute, sed solum secundum restrictionem partis, sicut Ethiops non denominatur albus ab albedine dentium, eo quod albedo nata est convenire toti corpori, et parti. E contra vero, si solum aliquod accidens natum sit convenire parti, et non toti, absolute denominat totum, licet soli parti conveniat, sicut homo dicitur videns absolute, licet solum oculis videat, et crispus, licet solum crispetur in capillis. Et hæc ratio Christus non dicitur absolute creatura, quia hoc prædicatum est transcendens fundatum in ipso esse limitato, quod non convenit soli naturæ, sed personæ, imo primo convenit personæ, quam naturæ. Dicitur tamen absolute servus, quia servitus fundatur non in ipso esse, sed in dependentia alicujus ab alio in suis operationibus, seu motu, servus enim non se movet, sed movetur ab alio sicut instrumentum, principium autem motus est natura, non persona.

Quare tota difficultas est, de subjecto inhesionis immediato, ad quid videlicet immediate terminetur inhaerentia accidentis, et a quo immediate sustentetur in esse.

Sententiæ præcipuæ in hæc parte reducuntur ad duas. Prima tenet materiam primam esse subjectum sufficiens inhesionis accidentium. Secunda asserit solum compositum esse immediatum eorum subjectum. De forma autem nulla fit mentio, quia non est ratio recipiendi, sed actuandi, et dandi esse, et ita, si

est non subsistens, est eadem ratio ac de materia respectu accidentium dimanantium ab illa: de forma autem subsistente ut anima rationali est eadem ratio, ac de composito, quia est subsistens, et de facto est subjectum intellectus et voluntatis.

Prima sententiæ communiter tribuitur Averroi, qui posuit quantitatem, seu dimensiones interminatas esse coævæ materiae, ut refert S. Thomas præsertim opuse. xxxii, cap. iv, et sæpe juxta eandem sententiæ videtur loqui ut in iv, distincto. xii, quæst. i, art. ii, quæst. iv et iv contra Gent. cap. lxxxii, et aliis in locis, et plures ex antiquis secuti sunt eandem sententiæ, qui citantur a M. Bannez i de Generat. cap. iv, quæst. ix, art. iii, et a P. Suarez disp. xiv mel. sect. iii, in principio. Ex recentioribus autem aliqui non solum quantitatem interminatam, sed etiam figuratam et terminatam tribuunt materiae tanquam subjecto, ita quod eadem quantitas cum materia transeat de corrupto in genitum. Sed dividuntur, nam aliqui tribuunt materiae secundum se, et independentem a forma, quod recipiat quantitatem et accidentia; pro qua parte plures ex antiquis citat M. Bannez loco citato, art. i. Alii existimant materiam esse subjectum inhesionis accidentium, supposita tamen forma substantiali, a qua primo actuatur; pro qua sententiæ stat P. Suarez citato loco, num. xxxi, pluresque citant, et sequuntur Conimbricenses i de Gener. c. iv, q. iv, art. i. Adhuc tamen in fine articuli non dependere materiam in hoc munere sustentandi accidentia a forma, ut a conditione sine qua non, sed ut a causa habitante ipsam materiam et perficente inesse, ut possit sustentare accidentia, nam ex se sufficiens non est, quia sine forma non habet esse. Denique, multi putant

accidentia pendere a materia ut a causa materiali, a forma vero ut a causa, a qua effective dimanant accidentia, et suscipiuntur in materia, et ideo quando fit transitus in materia de una forma simili ad aliam similem, possunt qualitates corruptæ transire ad genitum, eo quod non repugnat qualitatem quæ procedit ab uno, ab alio simili conservari.

Sententiam autem D. Thomæ communiter sequuntur Thomiste ut Cajetanus ad cap. vii de ente et essentia; Capreolus in ii, dist. iii, q. 1, art. iii; Durandus in viii, in ii parte, dist. quest. iv, num. xv, et videri potest M. Bannez citato loco, et Flan-dria v. Metaphys. q. xvi, art. xvii, licet concedat relativa accidentia subjectari posse in sola materia, sicut relatio qua materia respicit formam.

Ut ergo sententia D. Thomæ explicetur oportet duo advertere. Primum, quid requiratur ut aliquid sit subjectum inhesionis. Secundum, quid sit ipsum inhaerere, et quid ad illud requiratur. Quantum ad primum, duæ conditiones requiruntur, ut aliquid sit subjectum inhesionis. Prima, potentialitas ad formam accidentalem recipiendam. Secunda, actualitas ad sustentandum inesse. Quantum ad secundum requiruntur alie duæ conditiones; prima, quod sit forma realis, id est, realitas, et non modus; secunda, quod ejus actualitas non det esse simpliciter, seu primum esse subjecto, sed supponat primum esse, præbeat autem esse dependens et consecutum. Unde in hoc maxime differt forma substantialis ab accidentali, quod licet utraque uniatur, et dependeat a subjecto, tamen forma substantialis solum dependet a potentialitate subjecti, ut in eo recepta, incommunicabilis reddatur, non tamen dependit ab ejus actualitate, sed potius

informatur puram potentiam, quæ est materia prima, forma autem accidentalis non solum dependet a potentialitate subjecti, in qua recipitur, sed etiam ab ejus esse a quo sustentatur, quia esse quod dat formam accidentalem, est esse secundarium, et consecutum, quod necessario supponit primum, et ideo dicitur inhaerens, dependet ab ipso esse subjecti tanquam a primo esse præsupposito, non autem dat primum esse. Unde dicit D. Thomas opuse. xxxi, in principio: « Quod proprie id quod est in potentia ad esse substantiale, est materia prima, quod autem est in potentia ad esse accidentale, dicitur subjectum, subjectum enim dat esse accidenti, quia accidens non habet esse nisi per subjectum, unde dicitur, quod accidens sit in subjecto, non autem dicitur quod forma substantialis sit in subjecto, et secundum hoc differt materia a subjecto, quia subjectum est, quod non habet esse ex eo quod aliquid ei advenit, sed quod est per se, et habet esse completum, ut homo non habet esse per albedinem: sed materia dicitur quod habet esse, ex eo quod sibi advenit, quia de se est esse incompletum, imo nullum esse habet, ut Commentator dicit in secundo de anima. » Unde simpliciter loquendo forma dat esse materiæ, accidens autem non dat esse subjecto, sed subjectum accidenti.

Dices: Etiam materia prima requirit resistentiam ut recipiat formam substantialem, alias recipere-tur in nihilo, seu in non ente, ergo ista doctrina non subsistit. Item accidens non recipitur in ipsa existentia subjecti, nec in quantum est ens actu, sed ut est in potentia ad tale accidens, ut ad formam sicut dicit D. Thomas I contra Gent. cap. xxxiii, et I p. quæst. iii, artic. vi, quod subjectum accidentis comparatur ad ipsum ut potentia ad actum, quia

accidens quædam forma est faciens esse in actu secundum esse accidentale.

Respondetur ad primum, quod materia prima ad recipiendum formam substantialem requirit esse concomitanter, sed non præsuppositive, et ut id, ratione ejus recipit, in re tamen semper existit, et recipit existendo, quia a forma ipsa substantiali habet esse, et sic non recipitur in nihilo, sed in ente quod ex se est capax existentie, et in potentia ad illam, ut autem subest formæ de facto per illam est existens, et in actu. Ad recipiendum autem istam formam, quæ dat primum, et substantiale esse, non prærequiritur aliquid esse in materia, seu capacitas et potentia ad esse, in quo jam differt ab ipso nihilo, et non ente, quia nihil neque habet existentiam, nec est capax existentie, et actualitatis, non solum objective, sed etiam subjective, existendo autem recipit formam, non quia præcedat existentia, sed quia concomitatur. At vero forma accidentalis non dat primum esse, sed secundarium et consecutum, ideo necessario supponit subjectum esse existens antecedenter, et ab ejus esse redditur dependens tanquam ab esse fundamentali, quod substat illi, et in quo consolidatur ipsum esse accidentis.

Ad secundum dicitur, quod accidens recipitur in subjecto, prout est in potentia ad effectum formalem, et specificum accidentis, qui communicatur subjecto tanquam actualitas ejus: at vero idem accidens quoad exercitium existendi dependet ab existentia subjecti, quæ est existentia per se, non ut a ratione formali recipiendi, sed ut a terminante existentiam accidentis, quod per se stare non potest, sed in alio, et ita ab illo, ut ab esse primo per se substantive terminatur, et dependet in exercitio existentia accidentis. Et ideo

potest a Deo suppleri, ut sine substantia sustentante esse accidentis permaneat, quia solum dependet ab ipso quoad exercitium existendi, et quoad terminationem in alio, exercitium autem existendi melius suppleri potest causa prima efficiendo, quam substantia sustentando, et terminando. Unde substantia non est causa pure materialis respectu exercitii existendi accidentium, sed aliquid habet admixtum de formali in ratione terminantis, et sustentantis, quatenus ipsum esse subsistens subjecti communicatur accidentibus, non ut reddat ea subsistentia, sed ut in alio existentia, sic tamen terminata, ut non amplius alteri communicari indigeant ut sustententur in esse, sicut etiam quando alicui substantie de novo adveniunt partes pertinentes ad esse totius trahuntur ad subsistentiam totius, non ut subsistant seorsum, et totaliter, sed ut inadequate, et in alio, et tanquam partes dependentes a toto, ita accidentia, ut secundario existant, et hoc est inhaerere, id est, sic dependere ut secundario terminentur ab ipso esse substantie, et reddantur existentia in alio non per se primo.

Sit ergo unica conclusio: In sententia D. Thomæ: quod materia est pura potentia, nullo modo potest ipsa materia etiam supposita forma ut conditione tantum esse per se sola subjectum inhesionis accidentium materialium, sed ipsum eompositum esse subjectum inhesionis, materia autem solum est receptiva accidentium tanquam subjectum quo, quatenus est id quo compositum recipit accidentia post receptam formam substantialem in materia, et loquimur de accidentibus materialibus, quia accidentia spiritualia ut intellectus et voluntas in sola anima recipiuntur quæ subsistens est sine ulla dependentia a materia,

Hæc sententia sine dubio est D. Thomæ qui communiter docet materiam primam non esse subjectum accidentium, ut affirmat in cap. vii de ente, et essentia et I p. q. lxxvi, art. vi, et quæst. lxxvii, art. vi, ubi inquit: « Quod quia forma substantialis facit esse simpliciter, ejus subjectum est ens in potentia tantum, forma autem accidentalis non facit esse simpliciter, sed esse tale aut tantum, aut aliquo modo se habens, subjectum enim ejus est ens in actu. » Nec oppositum hujus docuit sanctus doctor quæstione vigesima quinta de veritate, articulo quinto vel sexto, ut ibi manifeste videri potest.

Fundamentum hujus sententiæ sumitur ex dictis, quia in materia prima non invenitur condiciones, et requisita, ut formaliter, et proprie sit subjectum inhesionis accidentium, bene tamen ut sit principium componendi tale subjectum, et id quo subjectum redditur recipiens, forma vero est principium quo redditur actuatum ad sustentandum. Quod desint materiæ condiciones dictæ probatur, quia subjectum inhesionis debet constare illis duabus conditionibus, scilicet actualitate ad firmandum, et terminandum in esse, potentialitate ad recipiendum; ex parte autem actualitatis materia prima caret ex se omni actualitate tam formali, quam entitativa, ut probavimus in primo Physicorum, quæstione tertia, et supra quæstione prima, et dato quod aliquid esse haberet, illud est imperfectum, et non sufficiens ad existendum simpliciter sine forma, nec per se solam constituit esse substans, et subsistens in actu, sed solum est principium compositi subsistentis, et substantis, ergo non constituit rationem subjecti accidentium. Probatur consequentia, quia quod est proprie subjectum, et non solum principium subjecti seu

subjectum *quo* accidentium, debet esse substans, et simpliciter habens esse; nam accidens dependet in suo esse ab illo, quod est esse simpliciter, nec sufficit esse inchoatum, seu principium essendi, quia accidens non acquirit esse in subjecto, nisi ut accipiat terminationem, et sustentationem in suo, siquidem de se accidens est forma, et principium existendi, sed quia imperfecta, et secundum quid exigit non sistere, nec terminare hoc esse in se, sed in alio subsistente, nec sese habet ut forma substantialis, quæ ipsum primum esse constituit, accidentalis autem supponit illud et dat esse secundarium et descendens a primo, materia autem est pars seu principium illius primi esse substantis et subsistentis, nec in se habet illud, quia cum forma substantiali constituit unum esse simpliciter, ergo constituit unum esse subsistens, et substans, ergo secundum se, et sine forma non habet illud esse substans, nisi tantum ut *quo*, et ut principium substans. Et confirmatur, quia primo et per se substans esse substantia prima, ut docet Philosophus in capite de substantia, est enim proprietates ejus, quod sit maxime substans, et consequenter principaliter et primo, at substantia prima non est sola materia, sed compositum, quia est hoc aliquid, ut ibi dicit Aristoteles, materia autem non est hoc aliquid, ut constat ex vii Met. et v Physicor. ubi probat Philosophus materiam non esse subjectum motus, quia non est hoc aliquid, et constat manifeste, quia hoc aliquid seu primo substans est id, quod substat prædicatis superioribus et accidentibus, id ergo se habet ut substans accidentibus, tanquam prima substantia, quod substat prædicatis superioribus; illud autem substat prædicatis superioribus, quod subicitur illis, et de quo illa prædicantur, sed non

prædicantur de materia prædicata superiora, ut homo, animal, etc. quia materia est pars, sed non id de quo ista prædicantur, ergo non est hoc aliquid, neque maxime, et primo substans, ergo neque formaliter et per se est subjectum accidentium, quia subjectum debet esse substans, et terminans, et sustentans accidentia, ergo si id facit materia, erit in virtute primi substantis seu prima substantiæ, quia id quod est primo et maxime tale est causa a qua participant ea quæ non sunt maxime talia similem effectum, ergo materia si substat in virtute primæ substantiæ id habet, non in virtute propriæ actualitatis, etiam dato quod illam haberet, quia non habet illam ut prima substantia, sed ut componens primam substantiam, et ut pars; ab ipsa vero prima substantia per se dependebit accidens ut a terminante, et sustentante ejus esse, non ut a conditione tantum.

Quod vero ex parte potentialitatis materia prima non sit immediate susceptiva accidentium patet, tum quia potentialitas illa essentialiter respicit formas ordine quodam, primo substantialem, deinde accidentalem, primo enim respicit eam cum qua constituit naturam, et esse simpliciter, quod est esse substantiale, deinde eam cum qua constituit esse accidentale, et secundum quid. Et hujus ratio est, quia potentialitas materiæ est potentialitas substantialis, ergo essentialiter ordinatur, et specificatur ab actu substantiali, ergo immediatius recipit formam substantialem, quam accidentalem, siquidem potentia susceptiva duarum formarum illam immediatius respicit quæ est illi magis proportionata et ad ejus specificationem per se pertinet, ergo cum forma substantialis sit actus specificans potentiam substantialem illique immediate proportionatus, essentialiter materia

respicit illam immediatius, quam formam accidentalem, et consequenter, sicut non est capax recipere formam accidentalem nisi mediate, id est, mediante forma substantiali, ita nec erit capax recipere, quia eo modo recipit, quo respicit. Denique, fit argumentum in actibus sensuum, et in virtutibus operativis, actiones enim immanentes subjectantur in eo principio a quo eliciuntur, alioquin non essent immanentes, sed non eliciuntur a potentia subjectata in sola materia, siquidem non habent a materia activitatem et influxum, sed ab anima, cujus instrumentum et virtus est illa potentia, et eodem influxu, quo potentia operatur substantia, cujus est potentia influit, et sic cum influat forma mediante tali virtute oportet, quod ipsi sit unita, et non soli materiæ. Si autem talis potentia, et actus ejus est unita non solum materiæ, sed etiam formæ, idem dicemus de quantitate, et reliquis accidentibus, tum quia est eadem ratio; tum quia illa virtus sensitiva et actus ejus debent recipi in parte organica, et modo extenso, alias non operaretur materialiter, ergo sicut potentia, et ejus actus respiciunt utrumque principium, scilicet formam et materiam ut subjectum inhesionis, ita et quantitas mediante qua in hærent.

Ultima denique pars conclusionis, quod materia sit subjectum *quo*, seu principium recipiendi constat, quia materia est prima radix potentialitatis et receptionis in composito cum sit potentia et primum in genere recipiendi, unde quidquid in composito recipitur, habet pro principio *quo* et prima radice recipiendi ipsam materiam, similiter forma substantialis est prima radix et principium actualitatis et esse, siquidem est principium ipsius esse simpliciter, seu esse substantialis, quod datur per formam, unde autem

oritur esse simpliciter, a fortiori dependet esse secundum quid, ergo materia et forma solum se habent ut principium *quo*, quia sunt constitutiva ipsius subjecti a quo dependet accidens quantum ad rationem potentialitatis per materiam, et actualitatis per formam.

Quod non est imaginandum, quod subjectum inhesionis sit compositum, taliter quod cuilibet parti æque inhæreat et recipiatur in illa accidens, sed recipitur mediante materia, ut principio *quo* recipiendi, et in forma non recipitur, sed a forma dependet tanquam a principio dante actualitatem et esse, quod quia est esse simpliciter terminat, et firmat in existendo accidens, quod dat esse secundum quid. Et sic tam materia, quam forma se habent ut principia subjecti inhesionis, sed non equaliter, nec utrumque recipiendo, sed alterum ut principium recipiendi, alterum ut principium actualitatis et esse simpliciter et per se, a quo dependet esse secundum quid accidentis. Nec requiritur ad recipiendum accidens in composito, quo quilibet pars recipiat, sed sufficit quod una pars sit ratio recipiendi ut principium *quo*, sicut visio non recipitur in omni parte hominis, sed solum in oculis et ratione eorum convenit toti homini videre, sic accidens mediante materia recipitur tanquam principio *quo* recipiendi, licet etiam a forma dependeat, ut a principio dandi esse. Et hac ratione ipsum compositum dicitur subjectum *quod* accidentium, non solum quia est subjectum denominationis, sed quia est habens in se conditiones, et principia requisita ad inhesionem, scilicet principium potentialitatis ex parte materiae, et actualitatis ex parte formæ. Nec est in accidente duplex unio ad utramque partem compositi, quia non se habet utraque ut extremum,

sed extremum integrum est compositum, materia autem et forma non sunt extremum cui fit unio, sed principia constituentia tale extremum, et ideo est tantum unica unio non duplex, etiam partialis, quia illæ duæ partes, scilicet materia et forma, non sunt duæ partes tanquam duo extrema unionis, sed ut constituentes unum extremum, in quo indivisibiliter sint omnes conditiones, ut sit subjectum accidentium, non in qualibet parte eorum conditiones istæ inveniuntur.

Sed inquires, an hoc compositum, quod dicimus esse subjectum, sit ipsa natura quæ componitur ex materia et forma, an vero suppositum. Si enim est natura, cum sit etiam principium *quo*, nondum assignamus principium *quod* inhesionis, sed solum principium subjecti inhesionis; si vero ipsum subjectum est subjectum *quod*, ergo variato supposito variabuntur accidentia, et ita si modo Verbum dimitteret humanitatem, vel si assumeret eam, omnia accidentia humanitatis variarentur. Respondetur quod sine dubio suppositum est subjectum inhesionis ut terminus, sicut materia, et forma principium *quo*, alterum recipiendi, alterum actuandi ut diximus. Quare accidentia humanitatis Christi non sunt inhesive in Verbo per modum receptionis, sunt tamen terminata a Verbo mediate, mediante scilicet terminatione humanitatis, et ex consequenti enim manet terminatum, et ab existentia eius dependens quiddam illi unitum est, et adjectum. Unde si humanitas dimitteretur a Verbo non mutarentur accidentia, sicut mutantur soluta unione formæ, et materiae, quia a materia et forma dependet accidentia ut a principiis immediatis, a subsistentia ut a termino mediato, variatis autem principii quibus immediate aliquid

unitur, desinit quoque forma unita, non autem variato eo quod se habet ut terminus, et ut quid immediatum; sicut in Eucharistia destructa substantia panis et vini, quia tamen manet quantitas, cui immediate uniuntur accidentia, illa non destruantur; si tamen destrueretur quantitas, destruerentur accidentia ei conjuncta, etiamsi substantia maneret.

Et si petas an quantitas se habeat ut principium *quo*, sicut materia, quia est ratio et medium recipiendi accidentia materialia eo modo, quo intellectus est ratio recipiendi intellectionem, respondetur quod quantitas non est principium tanquam radix ad recipiendum accidentia, et ita proprie non est principium *quo* recipiendi, sed medium, quia videlicet quantitas non est principium substandi, quod pertinet ad rationem subjecti inhesionis, sed dicitur esse medium recipiendi, quatenus inter ipsa accidentia est ordo, ita quod omnia non æque immediate conveniunt substantiæ, sed unum est dispositio ad aliud, vel ratio quare unum conveniat subjecto, sicut propriae passionis, quæ inter se habent ordinem, una est ratio, quare altera dimanet, sicut voluntas ratione intellectus, et quantitas disponit ad recipiendum qualitatem, et potentia cognoscens ad recipiendum actum cognoscitivum. Non tamen dicitur accidens esse medium quasi præbeat rationem vel virtutem sustentandi, sicque constituat rationem subjecti. Et sic colligitur ex D. Thoma III part. quæst. LXXVII, artic. VII ad 2, ubi inquit: « Quod accidens non potest per se esse subjectum accidentis, sed unum accidens per prius recipitur in substantia, quam aliud, sicut quantitas, quam qualitas. » Et similiter I-II, quæstion. VII, artic. I ad 3, inquit: « Quod duo accidentia aliquan-

do comparantur ad subjectum sine ordine, ut album et musicum, aliquando cum aliquo ordine, puta quia subjectum recipit unum accidens alio mediante, sicut corpus recipit calorem mediante superficie, et sic unum accidens dicitur alteri inesse. » Videantur quæ diximus in Logica quæst. XV.

Sequitur ex dictis, potentiam susceptivam accidentium debere entitative esse substantialem, siquidem non quomodocumque est receptiva, sed etiam sustentativa accidentium, ad sustentandum autem requiritur perfectius esse, scilicet esse simpliciter, a quo dependeat esse rei, quæ sustentatur et inhæret. Cæterum relative, et terminative, dici potest potentia receptiva accidentium accidentalium ad differentiam potentie receptivæ substantialis formæ, ad eum modum quo potentia obedientialis entitative est naturalis, secundum capacitatem autem subicitur principio supernaturali, et terminatur ad formam supernaturalem. Quod vero potentia, et actus debeant esse in eodem genere, intelligitur de potentia et actu, quæ omnino adæquantur, non de potentia et actu, quæ se habent excedenter. De quo axiomaticè vide explicationes positas quæstion. XII Physic. artic. II.

Soluntur argumenta.

Primo, examinari oportet fundamentum P. Suarez disp. XIV met. sect. III, ubi tenet, quod materia prima esse potest et aliquando est subjectum proprium, cui soli quantitas inhæreat, quia materia de se habet potentialitatem ad recipiendum accidens, et habet sufficiens esse ad ipsum sustentandum, cum non careat existentia, siquidem est ens actu et extra causas, alias esset

nihil; quod autem dependeat a forma non refertur, quia dependet illa ut a causa extrinseca, sicut etiam compositum dependet a dispositionibus, et tamen non recipit accidentia per ipsas, ergo materia secundum se est sufficiens subjectum inhesionis accidentium. Antecedens probatur, nam materia habet entitatem sufficientem ad sustentandum formam substantialem, ergo a fortiori ad sustentet accidentia quia sunt debilioris entitatis, et sic minus actualitatis supponunt in subjecto. Quod vero ita de facto contingat, quod soli materiae uniantur accidentia, probat exemplo hominis, in quo quantitas non potest uniri formae, quia spiritualis est, ergo soli materiae, quia non restat aliud in quo uniantur. Eodem autem modo unitur quantitas in corpore humano, et in aliis corporibus. Deinde, quia accidentia eadem manent in genito et corrupto, ut idem color, eadem figura, etc. item quia materia debet determinari per dispositionem ad formam, et per ipsas debet forma educi, quantitas etiam prius debet dividere partes materiae, quam illi applicari forma, quae solum applicatur tantae, vel tantae materiae, ergo prius debet recipere quantitatem et dispositiones, quam formam substantialem. Et confirmatur, quia accidentia nullo modo pendunt a forma, nec forma habet causalitatem in ipsa, nec enim materialiter causat ea, cum non dicat potentialitatem receptivam illorum, nec formaliter, cum non informet accidentia, sed materiam, neque efficienter, cum multa accidentia non emanent a forma, nec forma efficiat sine accidentibus, ergo.

Respondetur quod materia non est actu sine forma, cum ab ipsa participet existentiam, ut ex se autem habet capacitatem receptivam esse substantialis mediante for-

ma, ut saepe probatum est. Et dato quod ex se haberet aliquod esse non communicatum per formam, sed independens ab illa, non tamen est sufficiens ad sustentandum accidentia, quia non est esse substans et terminatum in se ut possit terminare esse accidentis, ut dicatur esse in alio; nec potest immediate respicere esse accidentale quod est secundum quid nisi prius respiciat esse simpliciter, quod est esse substantiale. Quare non dependet materia a forma, ut a conservante, sicut compositum dependet a dispositionibus, siquidem forma non potest conservare materiam, nisi mediante aliquo effectu formali, iste autem effectus formalis non est dispositivus materiae, quia est substantialis informatio, dat enim effectum formalem praebendo ipsum esse substantiale, vel determinando indifferenciam, potentialitatem ipsius esse quod habet materia, ergo oportet quod materia in suo esse dependeat a forma, si conservatur ab illa, siquidem determinatur per formam, et accipit esse substantiale a forma. Quod vero materia habeat sufficientem vim ad sustentandam formam substantialem non arguit quod possit sustentare accidentalem, quia formam substantialem non sustentat dando illi esse, sed accipiendo ab illa, et tantum praebet ei modum existendi receptibiliter, et non permittendo ulterius communicari, accidentalem autem formam sustentat, dando ei esse, tanquam per se terminans et substans illi, et ita ad primam sufficit potentialitas receptiva esse substantialis, ad secundam vero requiritur substantialis actualitas, et completa ac per se, quae secundarium esse accidentis sustentat.

Ad id vero quod dicitur de homine substantive quantitatem, et reliqua accidentia, ex dictis constat, quod forma humana non concurret reci-

piendo, sicut nec aliae formae, quia nec est subjectum quod recipiens, cum non sit totum, sed pars, nec est subjectum quo recipiendi, cum non sit principium recipiendi, sed actuandi, quod etiam requiritur ad inhesionem ex parte subjecti, sicut et conditio potentialitatis ad recipiendum cuius principium est materia. Et non repugnat animam rationalem esse rationem, et principium ad inhesionem accidentium materialium licet in se fit entitas spiritualis, quia non concurret ad talem inhesionem, quatenus spiritualis est, sed in quantum dat gradum corporeum et sensitivum, sicut enim non repugnat, quod anima sit entitas spiritualis, et propter eminentiam suam eliciat operationes corporeas sensuum, et praebet effectum formalem corporeum constituendo corpus et animal, ita non repugnat, quod se habeat ut principium, quoad terminanda accidentia corporea in esse; accidentia tamen immaterialia ut intellectum, et voluntatem, immediate sola anima recipit, quia ut spiritus recipit, et sic est subjectum subsistens et ut quod et non solum ut quo.

Ad id quod dicitur de accidentibus manentibus in genito, et corrupto jam supra negatum est et explicatum, q. 1, art. vii.

Ad confirmationem respondetur, quod forma concurret ad inhesionem accidentium non ut principium recipiendi, quod est potentialiale, sed actuandi, non quidem ipsamet accidentia constituendo cum eis aliquam naturam, sed informatione actuante materiam, et quia dat esse substantiale quod est primum et esse simpliciter, ideo esse ratio terminandi et sustentandi esse secundarium, quod est esse accidentale, siquidem per formam substantialem praebet esse subsistens; a quo ut a primario termino depen-

det esse inhaerens, quod non est in se, sed in alio.

Secundo arguitur: Illi subjecto inhaerent accidentia, de cuius potentia educitur forma substantialis, sed educitur de sola materia, ut constat, ergo accidentia inhaerent soli materiae. Confirmatur, quia saltem generatio substantialis, quae est actio, non potest habere pro subjecto ipsum compositum, sed solam materiam primam, quia ex sola illa educitur eique unitur forma, et similiter relatio quam habet materia ad formam, et ad Deum creantem, et ad aliam materiam sibi similem, vel similem, non possunt subjectari nisi in ipsa materia, quia solum ipsam denominant, et non compositum, ergo.

Respondetur negando majorem. Nec obstat quod accidens disponens materiam debet educi ex eodem subjecto, ex quo educitur forma ad quam disponit; dicimus enim quod bene stat accidens composito, et tamen determinare ac disponere materiam, quia accidens inhaerere quando inhaeret composito, mediante materia tanquam principio quo receptionis recipitur, et sic sufficienter datur locus ut ipsam materiam disponat, et dicatur educi ex ipsa tanquam ex principio quo recipiendi, quia sicut in composito inhaerent accidentia mediante potentialitate materiae, per quam recipiuntur tanquam per principium quo, ita ex eius potentialitate in eodem sensu dicantur educi, ex composito autem simpliciter tanquam ex subjecto quod.

Ad confirmationem respondetur quod attinet ad generationem, ipsam inhasive esse in toto composito generato, tanquam in subjecto quod, a quo dependet ut forma quaedam in suo esse, ejus tamen exercitum in ratione actionis educive solum respicere pro subjecto educationis ip-

sam materiam. Quod vero attinet ad relationem, sive creationis vel potius concreationis materiae ad Deum, sive materiae ad formam vel ad aliam materiam, dicimus quod aliquae sunt, quae solum habent materiam pro fundamento, sicut illae in argumento relatae, non tamen habent illam solum pro subjecto inhaerentis, eadem enim ratio est de relatione, ac de reliquis accidentibus, sicut etiam relationes fundatae in ipsis accidentibus, verbi gratia, in albedine, vel actione, licet proxime fundentur in accidentibus, inhaerent tamen toti composito, ut in subjecto substantiae, sic etiam relationes, licet fundatae in materia tamen inhaerent toti, ut substanti. Quod vero denominat solam materiam, et non compositum a quo sustentantur, non tollit quominus composito inhaereant, et non materiae, quia denominatio fit in subjecto iuxta applicationem, et exercitium illo; contingit autem applicari uni subjecto secundum formalitatem et respectum sustentandi formam in esse, et sic denominat subjectum sustentans unionem, alii autem applicatur secundum exercitium, et formalitatem extremi, seu partis unite, et sic non denominat subjectum unitum, quia non est pars, sed materiam. Itaque diversis applicatur et denominat secundum diversam formalitatem, et effectum. Nec obstat, quod relatio identificatur cum fundamento, et sic si fundamentum non inhaeret quod est materia, nec etiam debet inherere relatio, quae identificatur cum illa. Respondetur enim, quod id, quod identificatur cum alio ut modus, bene potest in suo esse dependere a toto, et quantum ad formalitatem modi, quam superaddit, inherere quantum vero ad materiale, et identicum, cum quo entitative est idem non inherere; sed hoc est tantum

materialiter, scilicet quia illa entitas cuius est modus non inhaeret: sicut sessio non distinguitur realiter a sedente, et tamen entitas sedentis non inhaeret, ipse vero modus inhaeret, id est, dependet in suo esse ab esse substantiae.

Tertio arguitur: Nam si accidentia inhaerent toti et non soli materiae, sequitur quod agant ad corruptionem sui, imo ipsum subjectum agat ad sui corruptionem consequens est falsum, ergo sequela patet, quia calor, v. g. agit ad corruptionem aquae in qua est, ergo agit per se ad corruptionem sui cum per se agat ad corruptionem causae sui, quae est aqua. Et similiter ipsa aqua quae est subjectum, agit per calorem in se receptum, nam cum calor sit qualitas activa, et insit aquae, non ipsa sola, sed subjectum per illam operatur, calidum enim est, quod calefacit, non calor; ergo si per calorem destruitur aqua, et aqua subjectum caloris, aqua agit ad sui destructionem. Similiter etiam sequeretur, quod aqua calida non posset calorem a se expellere, et se reducere ad frigiditatem, impossibile est quod tota aqua sit agens, et patiens, ergo non potest tota esse subjectum caloris, et tota agere in calorem corrumendo illum. Quod si dicatur, calorem non se habere ut virtutem efficientem in aqua, sed ut dispositionem ad formam ignis, tunc fit instantia, quia accidentia disponunt materiam ad formam, et non compositum, ergo inhaerent illi, siquidem non disponunt nisi inhaerendo, et ita sicut denominant materiam dispositam, ita et sustentant eam talem dispositionem. Confirmatur, quia potest continuari aliquis motus in corrupto, et in genito, ut quando canis cadens e turri moritur in medio, non discontinuando motum, ergo non potest subjectari in composito, quia sic discontinuaretur.

Respondetur negando quod calor, vel aqua calida agant effective ad sui corruptionem, quia ut supra diximus quaestione prima ex D. Thoma, accidens nunquam effective in suum subjectum, sed una pars continui agit in aliam, et unum contiguum in aliud, et sic calor nunquam destruit se effective, sed illud efficiens quod agit in calidum, vel illa pars quae agit in aliam, destruit illum calorem; et quando una pars agit in aliam, et multiplicat calorem, aliqui dicunt aquam, vel subjectum in quo multiplicatur solum se habere ut deferens non ut causa principalis producens. Ceterum non videtur posse intelligi, quod medium sit deferens, nisi sit etiam producens, quia non defertur, nec transit idem numero accidens de subjecto in subjectum, vel de parte in partem, ergo multiplicatur accidens per sui communicationem, et consequenter per productionem, quia novum et distinctum accidens est. Quod si producit, ergo ut causa principalis se habet, quia assimilat passum, seu effectum productum formae illi per quam agit una pars in aliam, quod est signum esse causam principalem in agendo, quia causa principalis est illa, cui immediate et per se assimilatur effectus, licet quia non est accidens proprium, nec habet radicem in tali subjecto, sed solum participative, et per modum transeuntis, dicitur habere modum causae instrumentalis, quantum ad modum habendi formam, non quantum ad ipsam formam habitam, quae per se et principaliter est operativa alterius sibi similis, v. g. calor caloris. Ad id vero quod dicitur de aqua reducete se ad frigiditatem, diximus in VIII Physic. q. XXIII et supra q. v. a. 1, quod illa reductio fit a generante mediante forma aquae, quia est propria passio, quae semper reducitur in ipsum ge-

nerans tanquam in efficiens. Quod vero attinet ad dispositiones, jam diximus quod in re dispositiones nunquam inhaerent in sola materia, quia in re semper est informata forma, et sic semper datur compositum cui inhaereant, quia tamen mediante materia tanquam principio quo receptionis inhaerent, ideo materia dicitur disponere, et determinare, sed ab ipso composito sustentari.

Ad confirmationem respondimus supra quaest. 1, art. VII, illum motum non esse continuum ex parte subjecti cum corruptatur illud in quo prius erat, sed discontinuari in ipso instanti generationis, licet quia solum illo instanti discontinuatur per quietem negativam, et non privativam, videatur continuari ex parte temporis.

Ultimo arguitur: Quantitas sequitur materiam sicut quantitas formam, ergo saltem quantitas debet inherere materiae, quia si sequitur materiam praecedit formam, et sic erit in sola materia, quod praesertim ut jam dictum est verificatur in homine, in quo quantitas nullo modo potest inherere formae quae spiritualis est, ergo soli materiae. Et confirmatur, quia diversae formae non recipiuntur in eadem materia, sed in diversa, est autem diversa per divisionem quantitatis, ergo prior est quantitas in materia tanquam dividens, et afficiens ipsam, quam quod forma recipiatur. Denique, haec videtur sententia S. Thomae, quia in IV, distinct. XII, quaest. 1, art. II, quaest. IV, docet ex Averroee, quod oportet intelligere dimensiones interminatas ante adventum formae substantialis, alias non posset intelligi divisio materiae, ut in diversis partibus materiae diversae formae substantiales essent, similiter in IV contra Gentil. capit. LXXXI, dicit: « Quod anima rationalis manet pos

mortem, materia etiam quæ tali formæ fuit subjecta, manet in eisdem dimensionibus, ex quibus habebat, ut esset materia individualis;» ergo secundum D. Thomam materia secundum se est subjectum quantitas.

Respondetur, quod illud axioma quantitas sequitur materiam, et qualitas formam intelligitur sic, quod sequitur ad compositum ratione materiæ, et qualitas ratione formæ, unde non oportet quod subjectentur nisi in ipso composito. Imo non est intelligendum, quod quantitas sequatur ad materiam nudam sine forma, cum constet sequi ad gradum corporeitatis, qui præbetur a forma; sed intelligitur sequi materiam, vel quia solum invenitur in rebus materialibus, qualitas autem sequitur actum; etiamsi immaterialis sit, et sic proprium est qualitatis qualificare, sicut et formæ; tum etiam quia quantitas se habet in genere accidentium sicut materia in genere substantiæ, quia non est activa, sed medium receptivum aliorum accidentium, et inter reliqua primum, quæ omnia proportionem, et analogiam dicunt ad materiam primam, et ideo dicitur sequi illam secundum istas condiciones.

Ad confirmationem respondetur, diversas formas recipi in diversis partibus materiæ, sive materia divisa per quantitatem non existentem ante formam, sed concomitantem ipsam, et consequentem eam, sicut aliæ dispositiones, quarum una et prima est quantitas, sed tamen quia dispositiones ut supra questione prima late tractatum est, licet in genere causæ formalis sequantur formam, tamen in genere causæ materialis qua determinant, et disponunt materiam præintelliguntur ad formam prioritatem nature, seu dependentiæ, non existentiam, ita quantitas secundum quod intelligitur dividere ma-

teriam, et coaptare illam formæ, ut tanta materia et non plus subjiciatur formæ, sic intelligitur præcedere formam præcedentiam nature, quia sic consideratur per modum dispositionis materialis, et sic vocatur quantitas interminata sub præcisa ratione qua facit divisionem, ut dicemus articulo tertio, eadem tamen quantitas ut formata, et suis terminis figurata, sequitur formam, et in re ac secundum durationem semper existit cum forma, et dependenter ab illa.

Ad D. Thomam dicimus, quod in primo loco utitur sententia Commentatoris quantum ad hoc quod est quantitatem interminatam præintelligi in materia prioritatem nature, nam quod non præexistat in materia dimensiones secundum durationem, expresse reprobavit in Averroë S. Thomas opusc. xxxii, cap. iv. In secundo loco loquitur D. Thomas ex suppositione, et ad hominem contra Gentiles negantes resurrectionem, quos convincit ex his quæ ipsi concedebant, scilicet materiam semper habere easdem dimensiones, ut dicebat Commentator, sic solvit Ferrariensis ibidem et Bannez hic quæst. ix, art. iii. Potest tamen etiam dici, quod materia dicitur a D. Thoma manere sub eisdem dimensionibus, quatenus tali formæ fuit subjecta, ut sit sensus, quod materia quæ ut subjecta formæ sub eisdem dimensionibus manet post mortem, non quia maneant eadem dimensiones, sed quia fuit subjecta formæ sub talibus dimensionibus, et manet in materia ordo ad illas dimensiones, sicut et ad formam cui sub illis fuit subjecta, non tamen ipsæ dimensiones actu manent, sed ordo ad illas. Et hoc ideo est, quia ibidem paulo post dicit D. Thomas quod corporeitas quæ est forma accidentalis secundum quam dicitur corpus esse in genere

quantitatis, in nihilum cedit corpore humano corrupto, ergo sentit D. Thomas quod quantitas non manet actu, hæc enim est corporeitas quæ est forma accidentalis.

ARTICULUS II.

Quid debeat fieri in accidente, ut separatum maneat a subjecto?

Supponimus accidens reale, quod vere, et proprie est inhærens, posse separatim a subjecto conservari, et dicimus accidens inhærens, quia modus qui non habet distinctum realiter a subjecto, sed identificatur cum eo, ideo non est capax existendi separatim ab eo, quia si realiter separaretur hoc ipso haberet esse realiter distinctum a subjecto, quia separatim. Accidens ergo præsertim absolutum, quod non est modus sed realiter distinctum, sine subjecto conservari potest a Deo, ut patet exemplo quantitatis, quæ in Eucharistia sine substantia panis, et sine alio subjecto inhærens conservatur a Deo. Et deinde, quia vis sustentativa accidentium convenit substantiæ non informando ipsum accidens, sed suo esse conjungendo, et mediate terminando quoad exercitium existentiam, non quoad informationem aliquam, seu genus causæ formalis dantis speciem accidenti; et ita conjunctio illa ad substantiam ordinatur ad hoc, ut accidens conservetur in esse, et actu existat non in se, sed in alio, quia non est capax existendi in se, et per se, sicut substantia; cum ergo existat in alio tanquam in extrinseco sibi ut conservetur in esse, et habeat existentiam sic dependentem, et terminatam, totum hoc potest Deus supplere sine tali causa sustentante, quia omnis conservatio existentiam excellentius fit a prima causa efficiente, quam

ab aliqua causa creata extrinseca, sive materiali, sive efficiente, siquidem id facit in virtute primæ causæ, et sic ea remota, adhuc in virtute Dei sustentari potest, quia illa dependentia a substantia solum est dependentia in existendo non in constituendo naturam accidentis. Si tamen effectus hic non esset sola conservatio in esse, sed aliqui alius effectus formalis, non pertinens præcise ad exercitium existentiam, sed ad aliquam specificationem, vel formalitatem intrinsecam, non posset a solo efficiente Deo suppleri, quia efficiens supplet existentiam, quam proprie respicit et præbet, non autem specificationem, vel formalitatem aliquam constitutivam. Et in hoc consistit ratio S. Thomæ in part. quæst. lxxvii, art. i, quod ideo potest Deus conservare accidens sine subjecto, quia effectus magis dependet a causa prima, quam a causa secunda, et ideo remota causa secunda per quam conservabat esse accidentis, adhuc se sola potest illud conservare. Quare solum supplet Deus effectum causæ secundæ, in eo quod est conservare esse, non in eo quod est constituere, vel quoad specificationem formalizare. Et ita non supplet Deus causam materialem exercendo officium causæ materialis, vel formalis, sed solum id, in quo illa causa erat conservativa existentie, in hoc supplet per efficientiam id quod illa faciebat per terminationem, vel sustentationem.

Sed tunc est difficultas, quid producat Deus in accidente, et quid in illo fiat, ut se solo et sine substantia sustentetur in esse. In quo aliqui sentiunt, quod additur aliquis modus ipsi accidenti, quando sustentatur extra subjectum, et redditur per se existens. Quod insinuat Cajetanus in part. q. lxxvii, art. i, licet obscure loquatur, et esse probabile fate-

tur Suarez in tom. III p. disp. LVI, sect. II. Oppositum vero tenet Scotus in IV, disp. XII, q. I, M. Solo ibi et Nunno super locum citatum III p. D. Thomæ.

Nihilominus dicimus: Quod accidens per separationem non acquirit novum esse, sed antiquum remanet, ut sæpe affirmat D. Thomas quæst. LXXVII citata, præsertim art. 1 ad 3, ubi dicit: « Quod remanent accidentia virtute divina in illo esse individuato, quod antea habebant. » Et loquitur de illo quod habebant in substantia panis et vini. Ratio est, quia actio Divina conservans esse accidentium, non mutat eorum entitatem, alias non conservaret eandem, ergo neque mutat esse proprium, hoc enim non mutatur entitate immutata, nec unit illis aliquam existentiam extraneam, quia non potest assignari quænam sit, nec enim est Divina, cum non uniantur accidentia Deo; nec creata esse potest, cum nulla detur aliena, quæ illis accidentibus uniatur, nec possit existentia unius creata servire alteri propter sui limitationem. Actio ergo Divina separans accidentia non est productiva novi esse, sed conservativa antiqui, licet non cum dependentia antiqua.

Nec obstat si dicas, quod inhærentia accidentis, et existentia sunt idem realiter, vel saltem inhærentia est medium recipiendi accidentium existentiam, sicut subsistentia est medium recipiendi existentiam substantiæ, ergo non potest removeri inhærentia nisi removeatur existentia.

Respondetur quod inhærentia est modus existendi distinctus ab ipsa existentia accidentis, sicut in substantia distinguitur subsistentia ab existentia, et sic separari potest existentia ab inhærentia, et manere sine illa, saltem ut modus sine modo, eo quod inhærentia essentialiter est

modus dependentiæ a causa materiali, et subjectiva tantum, seu a causa substante, existentia vero præcipue a producente; et quia Deus est principaliter producens, potest istam sine illa conservare. Et ex hoc amplius constat differentia inter existentiam substantiæ, et accidentis, quod existentia substantiæ est existentia perfecta, et per se, et dat primum esse, et sic per se requirit, et supponit subsistentiam, quæ est terminus totius, quia illud esse primo convenit loci, seu termino, non parti, quæ dependenter a toto habet esse, et consequenter supponit ipsum totum tanquam prius. Unde remota subsistentia removetur talis existentia substantialis, prout est existentia perfecta et per se; parti enim non convenit nisi ut quo. At vero accidens non habet existentiam perfectam, et totalem, sed indigentem alteri adjungi, ut ibi terminetur, et non decidat; unde prius convenit ei talis existentia, quam inhærentia, per quam perficitur, cum alteri ininitatur, et terminata reddatur, non sicut existentia substantiæ, quæ ex se postulat non ininiti alteri, sed per se subsistere. Et ita sublato subjecto, cui ininitatur accidens, conservat Deus sine ista ininitata ipsum esse, quod conservabat.

SECUNDO DICO: Quod non est necesse producere novum modum positivum superadditum accidenti separato, ut existat per se, sed sufficit conservare illud esse sine illa inhærentia, et sic solum consequitur modus privativus, scilicet existere sine illa dependentia; sicut ad hoc quod Deus producat se solo effectus aliquos in rerum natura, verbi gratia, sanitatem sine medicina, et lucem sine sole, aut hominem sine generante, non indiget ponere novum modum in ipsa re sic producta, sed solum remotis causis secundis

dare illis esse quod per tales causas daret, ergo similiter ad separandum accidens sufficit separata causa secunda illius esse conservare, ergo non requiritur alius novus modus superadditus. Et præsertim quia ille modus, nec potest esse substantialis, nec accidentalis: non substantialis, quia nulli substantiæ est debitus, vel proprius, substantiæ enim debetur modus existendi per se sine aptitudine ad inhærendum, illud autem accidens manet cum aptitudine ad inhærendum, et solum actuali inhesionem destituitur, ergo non accipit modum substantialem. Nec etiam est accidentalis, quia modus accidentalis non potest extra subjectum sustentare, et constituere cum ex se petat subjectum et respiciat illud hoc ipso quod accidentalis est, et positivus constituens subjectum in modo accidentali essendi, seu proprio accidentis; ergo non datur, sed sola continuatio existentie cum privatione dependentiæ a subjecto, sicut quando anima separatur a corpore, licet amittat modum informandi positivum, non tamen acquirit novum modum nisi tantum privativum; scilicet existere sine corpore, et habere eum esse non communicatum corpori.

Sed objicies: Ille concursus Dei quo sustentantur accidentia sine subjecto, non est idem quo sustentantur ante mediante substantia, sed perfectior, et efficacior, ergo habet distinctum terminum, et distinctam perfectionem in illo, ergo vel vel novum esse, vel novum modum.

Secundo, D. Thomas affirmat questione illa LXXVII, art. 1 ad 4, quod quantitas separata, ita habet esse, quod componitur ex quo est, et quod est, quod antea non habebat, et articulus 1 ad 2, dicit, quod accidens accipit modum substantiæ, et articulus III, quod accipit unitatem

substantiæ, ergo habet aliquid positivum, quod ante non habebat. Tertio, connaturalis est ut quando tollitur aliquis modus, præsertim si sit modus terminans esse, succedat alius, sicut ablata terminatione quantitatis ut figura, aut situs, ubi, succedit alius modus, ergo sublata inhærentia, alius modus succedit et præcipue, quia nobilior modus existendi separate, et sine dependentia a subjecto, quam cum illa, existere autem sine dependentia non potest esse sine aliquo positivo et non per solam negationem dependentiæ, ergo a fortiori modus existendi separate a subjecto. Quod si illa perisset non est positivus aliquis modus evacuatur fundamentum ad ponendum contra Scotum, quod subsistentia sit modus positivus. Denique, concursus quo per materiam conservabatur accidens erat idem cum concursu ipsius causæ secundæ sustentantis, modo autem invenitur sine tali concursu causæ secundæ, et sine oductione, et dependentia a subjecto, ergo est distinctus, et consequenter distinctum terminum habet in ipso accidente.

Ad primum respondetur, quod ille concursus quo Deus conservat accidens separatim distinctus est ab illo conservatur in subjecto, non ex parte rei productæ, vel modi superadditi, sed ex parte modi producendi, quatenus conservatur illud accidens cum concursu non identificato cum sustentatione materiæ, antea autem conservabatur cum concursu identificato cum tali subjecti sustentatione, ista autem diversitas modi agendi non infert novum modum positivum superadditum ipsi rei productæ, sed sufficit quod tollat aliquam dependentiam, quam antea habebat, idem enim quod Deus producit concurrendo cum alia causa, potest producere agendo se solo, ut in exemplis supra adductis patet,

sine hoc quod novum modum producat, superadditum ipsi rei productae.

Ad secundum respondetur quod D. Thomas non explicat, quod iste modus, quo existit accidens separatum, sit modus positivus et superadditus, sed sufficit quod sit privativus, ut explicatum est. Et quando dicit, quod accidens separatum est compositum ex esse et quod est, *ly quod est*, non importat essentiam accidentis cum modo positivo, sed sufficit ipsa essentia accidentis cum remotione inhærenti, sic enim componit cum sua existentia tanquam id quod est, id est, tanquam entitas actu non existens in alio, nec informans ut *quo*, et consequenter ut *quod*, et ad hoc sufficit negatio inhærentiæ cum conservatione existentie, et consequenter cum compositione cum ipsa. Dicitur etiam habere modum aut virtutem substantiæ, non positivum modum accipiendi, sed inhærentiam relinquendo, in quo se habet ad instar substantiæ.

Ad tertium respondetur, quod etiam hic succedit aliquis modus modo inhærentiæ, sed privativus non positivus; nec enim semper succedit positivum alteri positivo, ut patet cum mortuo filio non succedit patri altera relatio, sed privatio relationis, et luci succedunt tenebræ, et visui cæcitas; cur ergo non poterit succedere modo inhærentiæ privatio ejus? Et quando dicitur quod est nobilior modus existendi in accidente separato, respondeo quod est nobilior per remotionem actualis dependentiæ quæ est quedam imperfectio, non per modum superadditum positive postulantem illam perfectionem sicut modus substantiæ, quæ habet perseitam intrinsicam: sic concursus Dei sic conservans perfectior est, quatenus per se sine causa secunda agit,

non quia perfectiorem effectum, seu modum producat sicut in superioribus exemplis ostensum est, et sicut anima rationalis ex separatione habet perfectiorem statum essendi, quam cum existentia in materia, quatenus ab illa aliquo modo aggravatur, et materializatur, nec tamen novum modum positivum oportet quod acquirat. Quod vero additur de ipsa substantia respondetur, quod substantia non solum habet negationem actu dependendi, sed non habet capacitatem, nec aptitudinem ad inhærendum, et ita debet habere modum sic existendi, quod excludat omnem potentiam dependendi, non autem quod solum removeatur actualis dependentia, in accidente autem solum actualis inhærentia removeatur; unde sufficit in ea actualis privatio sine modo positivo; in substantia autem modus positivus requiritur, quia ab intrinseco reddit incapacem inhærentiæ.

Ad ultimum jam diximus concursum divinum quo sustentatur accidens esse distinctum ab eo quo sustentabat mediante subjecto, quia non identificatur cum illo, sed remoto illo operatur, nec tamen sequitur quod producat novum modum positivum, sed idem esse cum remotione dependentiæ a causa secunda, ut explicatum est.

ARTICULUS III.

A quo principio sumatur individuatō substantiæ materialis?

Pro clariori notitia terminorum oportet supponere, quid sit formaliter individuatō in substantia, quid ejus principium, et quis terminus. Individuatō ergo potest considerari et metaphysice, et logice, et physice. Metaphysice dicit ultimum gradum in serie cujuscunque prædicamenti, sicut genus supremum di-

cit gradum primum; et iste gradus ultimus fit per differentiam ultimam, quæ est individualis contrahens speciem, logice dicit relationem subiectibilitatis ad prædicata superiora, et prædicabilitatis de uno tantum, id est, de se ipso, et utrumque est secunda intentio. Physice est ipsa unitas numerica, quæ aliquid ita est unum, quod est indivisum in se et divisum a quolibet alio, sicut illud definit S. Thomas I part. quæstion. xxix, articulo. iv. Itaque quæ parte dicit unitatem incommunicabilem et ulterius indivisam dicit individuationem, ut in uno tantum; quæ parte dicit divisum a quolibet alio, supponit vel admittit multiplicationem individualement, ita quod unum individuum dividatur et separetur etiam a quolibet individuo sub eadem specie constituto, si detur. Unde in hac difficultate non possumus loqui de individuatione substantiæ materialis, quin etiam loquamur de ejus multiplicatione, et utriusque rationem assignemus.

Principium individuationis dicitur fundamentum illud vel radix, unde sumitur ista unitas sic indivisa seu ulterius indivisibilis in plura, et divisa qualibet alia etiam similis unitatis individualis. Et inquirimus an desumatur ex principiis constitutivis et propriis ipsius naturæ, an vero ex aliquo quod sit extra conceptum naturæ, et quidditatis. Oportet enim quod ad individuationem multiplicandam concurrant duæ conditiones; prima, quod id quod individuat pertineat ad substantiam et substantialem unitatem faciat, siquidem individuum substantiæ etiam pertinet ad prædicamentum substantiæ, tanquam ultimum in ejus linea; secunda, quod ita multiplicet substantiam substantialiter, quod non essentialiter, nec formaliter, quia individualis distinctio non opponitur unitati formali, prout spe-

cifica est, sed totam speciem, et quidditatem conservat in uno individo et in alio, non autem formalem distinctionem specificam, et quidditativam facit.

Terminus individuationis est subsistentia seu suppositalitas, quæ per se solum invenitur in individuis substantialibus, quæ per se terminantur et per se sistunt in esse; accidentia autem non habent in se terminationem et subsistentiam, sed per inhærentiam ad rem subsistentem redduntur terminata. Et non individuat substantia per istum terminum, sed per illam modificatur, seu terminatur, quatenus redditur ulteriori supposito incommunicabile, videmus enim quod humanitas Christi Domini non habet propriam subsistentiam, et tamen habet propriam singularitatem, quia ut singularis et distincta ab aliis naturis assumpta est, non autem per ipsum Verbum singularizata est.

Ex quo nascitur, quod cum subsistentia se habeat ut terminus, et modus ultimus substantiæ, non repugnat ex eadem natura singulari si impediatur, aut removeatur propria subsistentia, postea dimanare aliam numero diversam a priori sine ulla singularitatis divisione, sicut ex eadem numero quantitate si removeatur superficies, vel punctum terminans dimanabit aliud, sic ab eadem numero natura etiamsi multiplicabilis non sit, quia singularis est, sive sit corporea, sive incorporea, illæ plures subsistentiæ sic succedentes dimanabunt, et sub eodem ordine ad principium individuantem continentur, quia dimanant ab eisdem principiis in virtute primæ generationis, quæ ita produxit hanc naturam singularem sub ista numero subsistentia, quod si impediretur succederet alia loco illius, quæ omnes per modum unius censentur sub tali natura singulari, et ejus

principii et generatione, et ita hæc diversa successio non multiplicat naturam, siquidem etiam eidem singulari naturæ convenit, sive materialis, sive immaterialis sit. Quamquam in hoc hæerere potest sententia, et non improbabiler defendi, quod ab unica et singulari natura solum potest emanare unica subsistentia propria, ita quod si semel habuit propriam, et illa impediatur per assumptionem hypostaticam, si iterum dimittatur talis natura, non emanabit alia subsistentia, sed peribit substantia, eo quod subsistentia, et existentia non se habent sicut propriæ passionem, quæ supponunt naturam existentem, non ad constituendam existentiam pertinent, sicut terminus subsistentiæ, et existentia, quibus sublatis perit et desinit natura, sicut etiam cum motus cordis cessat, non potest alius emanare, quia perit natura, multo ergo minus dimanabit existentia, vel subsistentia semel ablata. At vero si nunquam propria subsistentia emanavit, sicut modo in humanitate Christi, quæ nunquam habuit propriam subsistentiam, si dimitteretur, emanaret in vi primæ generationis.

Varia sententia.

Circa principium ergo individuationis variæ sunt Philosophorum sententiæ, quæ varietas inde orta est, quia multa requiruntur ad singularitatem quæ non videntur in unam radicem et principium reduci posse. Nam in individuatione invenimus unitatem, et sic videtur sequi ad entitatem: invenimus etiam divisionem a quolibet alio, et sic videtur sequi quantitatem: invenimus quod sit ultimus gradus in serie predicamentali, et sic videtur sequi ad eandem formam, ad quam sequuntur

alii gradus: invenimus, quod non constituit gradum quidditativum, neque facit differre essentialiter, cum omnia individua sint ejusdem rationis, et sic videtur sequi ad accidentia, quæ extra quidditatem sunt. Denique, individuum habet incommunicabilitatem, quia non est commune, nec communicabile pluribus, et sic videtur sequi materiam.

Ex his diversæ sententiæ derivatæ sunt, quæ præcipue reducuntur ad quatuor. Prima affirmat unumquodque individuari se ipso et ex propria entitate, et sicut se ipsa habet unitatem formalem, et omnis unitas est passio entis, ideo ipsam entitatem ponit pro principio individuationis. Ita tenet P. Suarez disputation. v Met. section. iv, et pro ea citantur alii antiqui, ut Niphus, Zimara, Avicenna, Averroes, et alii.

Secunda sententia per aliud extremum est Scoti, qui videns individuationem non addere prædicatum quidditativum, nec facere differre quidditative, dixit individuationem fieri per aliquid distinctum, et tanquam extrinsecum adveniens naturæ, quod vocavit hæccitatem, cuius effectus formalis est reddere naturam indivisibilem in partes subjectivas. Nec oportet quærere intra naturam principium singularitatis, sed solum in natura est potentia et indifferentia, ut sit hæc vel illa, sed per additionem entitatis extrinsecæ id debet fieri, sicut per entitatem ab extra advenientem, quæ est prædeterminatio, indifferentia potentie operantis determinatur, ut juxta modum suum singularem et certum effectum operetur, et sicut per additionem existentia redditur ipsa essentia actu existens. Ita sumitur ex Scoto in ii, dist. iii, quæst. vi.

Tertia sententia attendens ad divisionem, quam facit individuat

intra eandem speciem, et quia actus est qui distinguit assignat pro principio individuationis aliquam formam. Quidam formam substantialem, quod attribuitur Averrois de Anima, cap. vii, et Avicennæ libr. vi naturalium. part. i, alii quantitatem quod Scotus citato loco, quæstion. iv attribuit Gotifredo, et ex parte sequuntur Soncinas vii Met. quæstion. xxxiv, Ferrariensis i contra Gent. cap. xxi, Capreolus in ii, distinct. iii, quæstion. i, quatenus ex duobus quæ ad individuationem requiruntur, scilicet quod sit incommunicabile multis, et distinctum numeraliter ab aliis, hoc secundum tribuunt quantitati, favetque D. Thomas in iv, distinction. xi, quæstion. i, articulo primo, quæstion. iii ad 3, et aliis locis postea citandis.

Quarta sententia attendens ad modum proprium individuationis, et singularitatis, qui est incommunicabilitas, affirmat materiam primam esse principium individuationis, id est, ultimum subjectum incommunicabile. Sed cum materia de se sit pura potentia, et indifferens ad plura individua, imo ad plures species, individuatio autem supponit naturam specificam constitutam, ideo quidam assignaverunt pro principio individuationis materiam ut informatam forma substantiali, quia actus est qui distinguit. Alii vero ponunt materiam, ut signatam quantitate, seu cum ordine ad quantitatem esse principium individuationis, quod frequenter dicit S. Thomas et sequuntur Thomistæ. Inter quos tamen est magna varietas declarandi istam signationem quantitatis, an sit ipsa quantitas ut actualiter informans materiam, an vero radicaliter præhabita in materia, an solum ut connotata, et per modum conditionis inclusa; de quo postea agemus. Nec defuerunt, qui subsis-

tentiam et existentiam pro principio individuationis assignarunt, ut refert Scotus loco citato, quæstion. iii, eo quod habent rationem ultimi termini incommunicabilis.

Resolutio.

Dico PRIMO: Non potest natura specifica ex sola entitate sua quæ præcisè includit prædicata quidditativa, esse principium adæquatam individuationis. Itaque sola entitas et essentia rei se ipsa et sine alio ordine, vel extrinseco superaddito, non est principium individuationis. Ubi non loquimur de entitate nisi secundum sua prædicata quidditativa, et non secundum omnia alia, quæ in re concernit, sic enim ipsam materiam et quantitatem, et accidentia includit, et sic non est dubium habere in se principium individuationis; qua ratione dixit D. Thomas i par. q. xxix, art. i, substantiam se ipsa individuari, accidentia vero ex subjecto, eo quod substantia intra suam entitatem includit unde individuetur, sicut includit unde subsistat, accidens vero requirit aliud ens præter se, ut existat et individuetur, quia non in se, sed in alio existit.

Hæc conclusio ex eisdem locis D. Thomæ et Aristotelis colligitur, quibus postea ostendemus principium individuationis sumi ex materia signata, quantitate, et ideo infra adducuntur. Fundamentum vero sumitur primo, quia ad individuationem rei materialis non solum requiritur unitas indivisa in se, sed etiam divisa a quolibet alio individuo intra eandem speciem, cum enim natura materialis sit capax plurium individuum, oportet quod principium individuationis sit sufficiens distinguere non solum ab individuo alterius speciei, sed etiam propriæ, ergo

oportet individuationem dimanare a tali principio, quod sit principium distinctionis substantialis, et non essentialis, seu formalis, quia scilicet non opponitur, nec destruit unitatem formalem, siquidem per differentias individuales non differunt individua quidditative et formaliter, sed conveniunt in eadem essentia et ratione speciei atomæ, ergo illa distinctio faciet solum differentiam materialem, siquidem non opponitur unitati formali, nec tollit illam; sed illa est distinctio specifica et formalis quæ fundatur in ipsa divisione formæ ut forma est, id est, in ipsa contrarietate formarum, quæ ex intimis formæ nascitur, quatenus una forma habet oppositionem cum alia, ut notat S. Thomas x Met. lect. xi, ergo individuatō seu differentia individualis non potest oriri ex ipsa entitate, secundum aliquod prædicatum quidditativum seu formale, et essentialē, quia sic deberet talis divisio efficere, quod unum prædicatum essentialē esset in uno individuo et non in alio, quod esset tollere individualem distinctionem et facere specificam, ergo non potest oriri ex prædicatis quidditativis, et essentialibus, illa quod sit in uno individuo unum prædicatum quidditativum, et non in alio, ergo oportet id reducere ad aliquod principium, quod quidem pertineat ad substantiam rei, nec tamen essentialē et formalem divisionem faciat, solum ergo faciet materialem, quia formalis non est, licet formas ipsas et quidditates materialiter dividat, atque adeo non potest procedere ex entitate formæ, ut constituit unitatem formalem et essentialē, et facit officium formæ, sed quatenus ei adiungitur aliquid, quod sine distinctione formali faciat distinctionem formarum, id est, quod ipsæ formæ distinguantur, sed non ex vi formalis et essentialis rationis, ergo

ex aliqua ratione præter essentialē, sed totum quod est entitas formæ et naturæ, est essentialis ratio, quia pertinet ad quidditativum conceptum talis entitatis, ergo ex solo præciso conceptu entitatis, sine aliquo adjuncto extra conceptum essentiali non est principium unde oriatur diversitas individualis, quare oportet assignare pro principio talis divisionis numeralis aliquid quod sit substantia, nec tamen ad formalem distinctionem faciendam concurrat, sed solum ad materialem, quia individua differunt substantialiter, ut diversæ substantiæ, et non essentialiter seu formaliter, sicut partes integrales differunt tanquam partes substantiales, sed non ut essentialiter pertinentes ad compositum, quia sine qualibet vel aliqua earum, salvatur essentia compositi.

Quod si dicas: Quod esse individuum est prædicatum intrinsecum et essentialē ipsi composito, quia per modum totius ponitur in prædicamento, etsic includere debet etiam ipsum gradum ultimum individuationis, de quo prædicantur omnia prædicata superiora, ergo debet individuatō ex principiis intrinsecis oriri, respondetur individuum esse quid intrinsecum per modum terminantis, et modificantis, seu per modum subjecti potius quam prædicati, siquidem est id quod omnibus prædicatis superioribus subjicitur; unde pertinet ad rem per modum constituentis subjectum, non naturam, et per modum modificantis quidditatem. Nec requiritur quod oriatur ex essentialibus principiis, sicut propriæ passiones, sed sufficit quod conveniat per denominationem intrinsecam, et tanquam modificatio intrinseca, et secundum id quod pertinet ad statum rei, magis quam ad intrinsecam entitatem, et constitutionem. Hic tamen status,

et hic modus ita convenit rei, quod dicit ordinem, et connotationem ad aliquas condiciones extrinsecas, et non omnino absolute extrinseca quidditate convenit.

Secundo, probatur conclusio, quia unitas individualis in quantum individualis, et similiter individualis multiplicatio non convenit naturæ, neque in primo, neque in secundo modo per se, licet conveniat in tertio, qui non est modus prædicandi, sed existendi, sicut nec quartus modus per se est prædicandi sed causandi. Si ergo non convenit naturæ, neque in primo modo dicendi per se, neque in secundo, ad hoc ut ei conveniat, indiget aliquo principio extra naturam, quod sit ratio conveniendi, et sic non omnis entitas seu quidditas secundum se considerata est principium et radix distinctionis, et unitatis numerice. Consequentia patet, quia quod non convenit alicui ex propria et intima connexionē, ergo convenit per aliud, quia in intrinseca ejus ratione non est sufficiens principium conveniendi. Antecedens vero probatur, quia quod convenit alicui per se, convenit omni, omne enim quod est per se, est de omni, ut docet Aristoteles in primo Poster. et communiter omnes Logici, sed constat, quod singularitas non dicitur de omni, siquidem sine hac vel illa singularitate determinata, invenitur natura et totus ejus conceptus quidditativus, ergo quod sit hæc singularitas in tali natura, non per se illi convenit, neque de omni, sed per aliud quod est extra conceptum naturæ.

Respondetis primo, quod singularitas vage, essentialiter et intrinsece convenit naturæ, siquidem omnis natura hoc ipso quod realis est, debet esse singularis; et hoc sufficit, ut dicatur convenire per se, ita quod non indigeat alio principio ut

conveniat, licet singularitas ut determinata et hæc non per se conveniat, sed per aliud, quia per aliud determinatur. Secundo, quod dato quod indigeat alio principio præter naturam ut conveniat, illud erit ipsum efficiens, per quod producit in rerum natura, et fit entitas realis seu extra causas, atque adeo fit singularis, non autem indiget alio principio formali seu radicali, præter ipsam naturam, et entitatem rei.

Sed contra primam solutionem instatur, quia in præsentī non inquirimus principium individuationis in communi et vage, sed determinate, et secundum ultimum determinativum prout redditur hæc, et discernitur ab omni alio individuo in singulari, ergo impertinenter recurritur ad individuum vagum, sed oportet assignare principium ultimo determinans etiam individuum vagum, ut sit hoc determinate: sicut stat bene convenire per se aliquid vage, et secundum disjunctionem alicui, ut quantitati habere aliquam figuram vel ubi, et tamen hæc figura, vel hoc ubi determinate non convenit ei per se, et sic semper restat assignare principium, et rationem, ob quam talis determinata individuatō, vel figura, aut ubi conveniat, esto in communi et vage per se respiciatur; sicut enim individuatō vaga et in communi petit principia individuantia in communi, ita determinata individuatō, principia determinata; et hæc oportet assignare, sola enim entitas secundum se communis est ad hanc vel illam individuationem.

Contra secundam autem solutionem, quam etiam infra impugnabimus, instatur, tum quia causa efficiens æque respicit naturam et individuationem ejus, utrumque enim producit, ergo de se non est principium proprium individuatō-